

הרס ושוד עתיקות על ידי דאע"ש: אתגרים ופתרונות

קולונל מתיו בוגדנוס

■ הקדמה

כמי שעמד בראש החקירה של אחד מפשעי האמנות הגדולים ביותר בעת האחרונה - שוד מוזיאון עיראק בשנת 2003 - ביליתי יותר מעשור בניסיון לגלות ולהחזיר לעם העיראקי את מורשתו שאין לה ערוך (Bogdanos 2005a and 2005b; Cruickshank 2003).

במקביל מיקדתי את מאמצי בשלושה תחומים נוספים: [1] ניסיון לתקן את התפיסה השגויה הכמעט אוניברסלית לגבי מה שאירע במוזיאון זה באותם ימי הרי גורל בחודש אפריל 2003; [2] העלאת הצורך במאמצים ממשיים ובשיתוף פעולה של הקהילה הבינלאומית לשמר, להגן ולשקם את המורשת התרבותית, המשותפת לכל האנושות. [3] ניסיון להגביר את המודעות לאסון התרבותי המתמשך המיוצג על ידי הסחר הלא-חוקי בעתיקות גנובות, שמממן בעליל את הטרור. כדי להשיג מטרות אלה פעלתי כדי שממשלות, ארגונים בינלאומיים, מוסדות תרבות וקהילת האמנות ימלאו תפקיד פעיל יותר. עשיתי זאת ביותר מ-100 ערים ו-50 מדינות, באוניברסיטאות, מוזיאונים וארגונים ממשלתיים ובסוכנויות אכיפת החוק; מהאינטרפול ועד לשני בתי המחוקקים של הפרלמנט הבריטי.

פעלתי כך בידעי שלרוב הממשלות יש מעט משאבים להקצות למעקב אחר חפצים גנובים; שארגונים בינלאומיים רבים מעדיפים להיות בכנסים ופחות ברחובות ושרבים באקדמיה עסוקים בפרסום 'קול קורא להרצאות' ופחות בקול קורא לפעולה. אשר לקהילה הארכיאולוגית, מצאתי שיש בה חברים הרוחצים בניקיון כפיהם במציאות הלא-נעימה, וטוענים כי אף שמבחינה טכנית שוק העתיקות הגנובות אינו חוקי, הרי הוא אינו מזיק ואין בו קורבנות, כל עוד הוא מביא את חפצי האמנות לאלה אשר יכולים להגן עליהם בצורה ראויה ולהעניק להם את מלוא הערכה (כלומר, הם עצמם).

המצב במזרח התיכון התדרדר באופן דרמטי מאז שנת 2003 וגרם לארה"ב להסיג את כוחותיה מעיראק - פעולה שרוב המשקיפים המומחים (כלומר אלה שאינם פוליטיים), צופים שתוביל למאבק כוחות כגון זה שמוצג בצבעים חיים על ידי דעאש המבצע רציחות ללא הרף. לאור שפיכות הדמים די קשה לבקש מאנשים לדאוג לכמה אבנים עתיקות שעליהן כתובות מגוחכות. למצוא את הנכונות הפוליטית להסיט משאבים להצלת חפצי תרבות, בלא הבדל מה ערכם, נדמה כקיצוץ בתקציבי

1 חלקים ממאמר זה עובדו מ- *Thieves of Baghdad: One Marine's Passion to Recover the World's Greatest Stolen Treasures* (Bloomsbury, 2005). Copyright © 2005 by Matthew Bogdanos. מודפס באישור בלומסברי, ארה"ב.

2 קולונל מתיו בוגדנוס הוא תובע במקרי רצח במשרד התביעה של מחוז ניו יורק. לבוגדנוס תואר בלימודים קלאסיים מאוניברסיטת בקנל, תואר במשפטים, ותואר שני בלימודים קלאסיים ואסטרטגיים ממכללת ארמי וור. הוא נולד בניו יורק וגדל כמלצר במסעדה של משפחתו היוונית בלואר מנהטן. הוא מתאגרף לשעבר במשקל בינוני והצטרף ליחידות המארינס של ארה"ב בגיל 19. בוגדנוס סיים את שירותו הסדיר בשנת 1988 ועבר למשרד התובע המחוזי, אך נשאר ביחידות המילואים ושירת במבצע 'סופה במדבר', בדרום קוריאה, באוקיאנווה, בליטא, בגויאנה, בקזחסטן, באובקיסטן ובקוסובו. לאחר שאיבד את דירתו שליד מרכז הסחר העולמי ב-11.9.2001, הוא הצטרף לכוח משימה נגד הטרור באפגניסטן ועוטר בכוכב הברונזה על תרומתו לפעולות נגד אל-קאעידה. לאחר מכן הוא שירת בקרן אפריקה ובשלושה סיורים בעיראק הוא הוביל את החקירה על שוד המוזיאון הלאומי של עיראק. בשנת 2005 הוא קיבל את המדליה הלאומית לאנושיות מהנשיא בוש. בשנת 2009 הוא הוצב שוב באפגניסטן וחזר למשרד התובע המחוזי בחודש אוקטובר 2010, בעוד הוא ממשיך להתאגרף למטרות צדקה ולרדוף אחר שודדי עתיקות. תמלוגים מספרו 'גנבים מבגדד' נתמרים למוזיאון העיראקי.

המשטרה וכיבוי האש למען הרחבת ספרייה ציבורית. ייתכן כי יבוא יום לכך, אך לא עכשיו. אחרי הכול, שוד היה תמיד 'תעשייה ביתית' במזרח התיכון, אזור בו נולדו לא רק החקלאות, ערים, הגלגל, הקרמיקה, אלא גם מלחמה וכיבוש.

הטיעון למען הגנת החפצים מקבל חיזוק כאשר אנו מכירים בכך שעיראק וסוריה הפכו לשותתות דם כל כך, לא רק בגלל הכישלון להעניק ביטחון מספיק כדי להתגבר על העוינות השבטית והדתית רבת השנים, אלא גם, כך אני טוען, בשל הכישלון המתמשך להעריך את חשיבותם של העיראקים ושאר חלקי המזרח התיכון לשימור ההיסטוריה שלהם. הכישלון להגן על מורשת עשירה שמקורה בשחר הציביליזציה שכנע רבים, שלנו, במערב, לא אכפת אלא רק מתרבותנו שלנו. גם היום, יותר

מעשור לאחר תחילת השוד³, ולמרות שעלה בידינו לאתר יותר משני שלישים של העתיקות שנגנבו מהמוזיאון, אנו נדרשים להמשיך במרדף אחר החפצים שנשדדים מאתרים ארכיאולוגיים מדי יום.

לאור מאמצים אלה להרוס אתרים ארכיאולוגיים והיסטוריים חשובים באזור, החפירות בעיר דוד בולטות כדגם לשימור תרבותי. החפירות נסכו אור על 4000 שנות היסטוריה של ירושלים בפרט, ועל מקורותיה של הציביליזציה מערבית בכלל. המאמצים המסורים של רשות העתיקות ורשות הטבע והגנים הפועלות בתאום עם 'עיר דוד' הבטיחו שגילוי של העתיקות ושימורן ישמשו לחינוכם של למעלה מחצי מיליון מבקרים בכל שנה. פרסומם של הממצאים גם מעשיר את הבנתם של היסטוריונים, אנשי אקדמיה וחוקרי עברה של ירושלים, למן התקופה הקדם-מקראית ועד לימינו.

איור 1. מסיבת עיתונאים בפנטגון ב-10.9.2003.

3 באופן מאד מציאותי, כמובן, כל דרישה לשימוש במספרים גולמיים כדי להעריך את היקף הטרגדיה או את הצלחת ההצלה, מחטיאה את המטרה. הדבר עלול להישמע כאילו אנו סופרים גרגירי תירס. בשיטת מיון כזו כל חרוז, מחט, חרס, שבר של צדף ופך מקודש מוורקה נספרים כפריט אחד. האבדן של חפצי מורשת הוא בוודאי בהיקף הרבה יותר גדול מאשר אבדנו של חרס אחד. אף על פי כן, בהכירי כי לשימוש נכון במספרים יש ערך מסוים לכימות האבדן (וההצלה), אני מציע את מה שאנו יודעים למעלה מעשר שנים מאוחר יותר. הרישום של מצאי המוזיאון היה רחוק משלמות, אך לפי דבריו של מנהל המוזיאון לשעבר הרישום האחרון והשלם ביותר כולל כ-14000 פריטים. בהסתמך על הסיכום השוטף שלי שלא התפרסם, המבוסס על מידע מגורמי אכיפת החוק ברחבי העולם, ניצלו למעלה מ-9000 פריטים, מהם 4000 פריטים בעיראק עצמה ולמעלה מ-5000 ברחבי העולם; ירדן (2450 פריטים, ר' McElroy 2008); ארה"ב (1046 פריטים); איטליה (833 פריטים, ר' Reuter 2008 and Bogdanos 2005b); סוריה (701 פריטים, ר' Associated Press 2008); דובאי (100 פריטים, ר' McClenaghan 2008); לבנון (57 פריטים, ר' Agence France-Press 2008); כווית (38 פריטים); וערב הסעודית (18 פריטים).

איור 2. נגנב והושב: פך מקודש מוורקה, כלי פולחני מגולף באבן העתיק ביותר הידוע בעולם, 3200 לפסה"נ לערך. כלי הבהט שגודלו 1.06 מ' התגלה על ידי משלחת ארכיאולוגית גרמנית בשנת 1940 בוורקה שליד אל-סמאוה בדרום עיראק.

איור 3. לאחר שפריט הושב באמצעות מחילה או התקפה, הוא הוצב על שולחן זה וצולם. בתצלום זה שצולם בחודש מאי 2003, ישנם כל החלקים של זיוף של פריט מיוחד (יוצר בדמשק) מן האלף הרביעי לפסה"נ שנגנב מחנות מתנות (הראש השחור של חמורבי).

איור 4. נגנב והושב: האוצר ממרוד. התיבה נפתחה בכספת תת-קרקעית של הבנק המרכזי של עיראק ביום 3.6.2003 בשעה 13:43, זמן מקומי.

איור 5. נגנב והושב: אחד מתכשיטי הזהב היפים ביותר שנמצאו עולם במזרח התיכון. כתר זה שזמנו 800-900 לפסה"נ לערך, התגלה לראשונה באחד מהקברים המלכותיים של נמרוד, הבירה האשורית הקדומה.

איור 6. נגנב והושב: צמיד זהב יפהפה שזמנו 800-900 לפסה"נ התגלה במקורו יחד עם הכתר האשורי ונמצא בכספת תת-קרקעית של הבנק המרכזי של עיראק.

איור 7. נגנב והושב: הפסל האכדי מבסטקי. יצוק מנחושת טהורה ושוקל כ-150 ק"ג. זוהי אחת מן הדוגמאות הקדומות ביותר הידועות של יציקה בשיטת השעווה הנעלמת. הפסל מתוארך לתקופה האכדית, 2250 לפסה"נ לערך; הוא צולם לאחר שאותר בחודש נובמבר 2003.

■ יזמת פשע עולמית

ככל שנמשכה החקירה ננקטו צעדים רבים כדי לחזק את הלקח העיקרי שלמדנו בסמטאות בגדד: שהשכבה העדינה שמכסה את עתיקות העולם מונחת על גבי בסיס מוצק של פעילות פשע, ועתה גם פעילות טרור. להלן עדויות למאורעות שהתרחשו מאז 2003.

מוזיאון המטרופוליטן בניו יורק נתבע על ידי השלטונות האיטלקיים להסכים להחזיר 21 עתיקות שהממשלה האיטלקית טענה שנגנבו, לרבות אחד הפריטים היקרים ביותר של המוזיאון: הקדרה מאופרוניוס - כלי יווני מן המאה ה-6 לפסה"נ (Kennedy and Eakin, 2006a). מוזיאון קליבלנד לאמנות באוהיו הסכים להחזיר 13 עתיקות שנשדדו מאיטליה (David, 2008). בקליפורניה, מנהל מוזיאון גטי הסכים להשיב עתיקות שממשלת יוון טענה כי הן גנובות, בעת שהאוצר הוותיק של המוזיאון לאמנות עתיקה התפטר כדי לעמוד למשפט ברומא מול התובע הידוע פאולו ג'ורג'יו פרי, באשמה של קשירת קשר לקבלת חפצים גנובים. פרי המקרה תוארו היטב על ידי פטר ווטסון וסיסיליה טודשיני (Watson and Todeschini, 2006; Reynolds, 2005). למרות שמשפט זה הסתיים בקביעת בית המשפט האיטלקי שעל המקרה חלה התיישנות, העדויות חשפו, כי במקרה הטוב מוזיאון גטי נקט בהתעלמות מכוונת מן הנושא (Povoledo, 2010).

אני שמח כי העמים מתחילים לדרוש את מורשתם. אני גם שמח לראות כי תשומת לב התקשורת מתחילה להאיר צללים המאפילים על כספים העוברים מיד ליד, אך שאלות לגיטימיות ולא נוחות לגבי מקור החפץ נחשבות לעתים קרובות מדי כלא רצויות. צללים רבים נותרים.

בחודש מרס 2006, למשל, תרמה האספנית הפרטית שלבי וויט 200 מיליון דולר לאוניברסיטת ניו יורק, כדי להקים מוסד ללימודי העת העתיקה, תוך שהיא גורמת לאחד הפרופסורים של האוניברסיטה להתפטר במחאה על מה שנראה לו כדרכים בעייתית שבהן התורמת רכשה את אוספיה (Povoledo, 2006). הגב' וויט ובעלה המנוח ליאון לוי, עררו וויכוח ער לפחות מאז 1990, בעת שמוזיאון המטרופוליטן (שהגב' וויט הייתה ועודנה חברה בחבר הנאמנים שלו), הציג תערוכה גדולה של 200 מפריטי האוסף שלהם מיוון, רומא, והמזרח התיכון (שם). המוזיאון עשה כן, למרות העובדה שמחקר שפורסם מאוחר יותר בכתב העת *American Journal of Archaeology* קבע שמקורם של יותר מ-90% של חפצים אלה אינו ידוע (Taylor, 2007; Chippindale and Gill, 2000). כמו במקרה של הקדרה מאפרוניוס, השלטונות האיטלקיים טענו בעקביות כי הם יכולים להוכיח שרבות מן העתיקות באוסף של וויט-לוי נחפרו באופן לא-חוקי (כלומר, נגנבו), והוברחו אל מחוץ לארצן (Povoledo, 2006).

לא זו בלבד שמוזיאון המטרופוליטן הציג בגאווה את האוסף הזה למרות מקורו המסופק, אלא שביום 15.4.2007 הוא גם (אולי שלא באקראי) חגג את חנוכת החצר לעתיקות יוון ורומא ע"ש ליאון לוי ושלבי וויט (Taylor, 2007). מוסדות אחרים המשיכו להושיט ידם לסיוע, בעוד ידם השניה מכסה את עיניהם מלראות. בשנת 2000 קיבלה אוניברסיטת קורנל מתנה מהאספן הידוע ג'ונתן רוזן שכללה 1679 לוחות בכתב היתדות מאור (Gottlieb and Meier, 2003). האוניברסיטה אמרה "תודה רבה" למרות דיווחים על שוד נרחב באור לאחר מלחמת המפרץ בשנת 1991, ולמרות העובדה שמקורם של

10% מן הלוחות הוגדר "אתר בלתי ידוע" (שם). אוניברסיטת הרווארד פעלה באופן דומה ביותר, בהתעלמה מהצורך להקשות בשאלות לאור קיומה של התכנית לפרסומים ארכיאולוגיים ע"ש שלבי וויט-ליאון לוי במסגרתה (Pogrebin, 2006).

אולם, אין בכך כל חדש. בשנת 1994, עשור לפני המהומה הנוכחית, הציג מוזיאון גטי תערוכה גדולה של עתיקות קלאסיות שהיו בבעלות לורנס וברברה פליישמן (Felch and Frammolino, 2007). בדומה למוזיאון המטרופוליטן, גם מוזיאון גטי הציג בגאווה את התערוכה הזו למרות העובדה שמקורם של-92% מן החפצים באוסף פליישמן לא היה ידוע ומקורם של שאר 8% היה בעייתי, במקרה הטוב (שם). בפשטות, לאף פריט מתוך 295 פריטים בקטלוג לא היה מקור ארכיאולוגי מוצהר, ורק לשלושה (1%) תואר מקור ספציפי.

לעתים שיטות הרכישה הבעייתיות הן מעבר להתעלמות מכוונת בלבד: קטלוג של אוסף פליישמן מעולם לא פורסם לפני התערוכה בשנת 1994. מכאן שהפרסום הראשון אי פעם של קטלוג אוסף פליישמן היה זה של מוזיאון גטי בו משמשת הגב' פליישמן כנאמנה. פחות משנתיים לאחר מכן מוזיאון גטי רכש חלק מן האוסף במחיר של 20 מיליון דולר (שם). אולם, למוזיאון גטי יש מדיניות מוצהרת לפיה אין הוא קונה חפצים אלא אם כן הם היו מוצגים קודם לכן באוספים שפורסמו. אם כך, איך יכלו אנשי המוזיאון להצדיק את הרכישה? בקלות: מוזיאון גטי הזדרז להצביע על כך שהאוסף פורסם שנתיים קודם לכן על ידו. כדי להמתיק עוד את העסקה, הרי שבעוד שהאוסף נרכש במקורו במחיר הרבה יותר נמוך, הוא הוערך ב-80 מיליון דולר בעת מכירתו למוזיאון (שם). חוקי המס משתמשים בתקן של 'ערך שוק הוגן' (Fair Market Value) בזמן המכירה, ולא במחיר הקניה המקורי, כדי לקבוע את ערך התרומה. כתוצאה מכך ההפרש בין הערכת שווי של 80 מיליון דולר בשנת 1996 לבין שווי המכירה למוזיאון גטי בסך של 20 מיליון דולר, שיקף תרומה של 60 מיליון דולר ואפשר לבני הזוג פליישמן לקבל הפחתת מס בסכום זה. לכן, בתנאים אלה התרומה למוזיאון גטי מומנה למעשה על ידי משלם המסים האמריקאי - משחק מכור בהיקף שלא יאומן.

במקרים שחקרתי ותבעתי לאחרונה, דפוס ההתנהגות הזה ממשיך. כתוצאה מפעולת עוקץ חסויה במלון וולדורף-אסטוריה האגדי במרכז מנהטן ב-1.2012, נאסר המנתח בעל השם העולמי ארנולד-פטר וייס, חבר לשעבר בחבר הנאמנים של החברה הנומיסמטית האמריקאית, באשמת החזקת מטבעות יווניים ורומיים נגובים מן המאה ה-6 לפסה"נ שהוא האמין כי שוויים מיליוני דולרים. למרות שמרבית המטבעות היו אותנטיים, הרי שבבדיקה שעשינו במטמון באמצעות סורק מיקרוסקופי אלקטרוני נמצא כי שלושת המטבעות היקרים ביותר היו זיופים יוצאים מן הכלל. דבר זה מאיר את אחד הסיכונים הנפוצים שבקניית עתיקות ממקור לא ידוע. וייס הורשע בהחזקת רכוש נגוב (Italiano, 2012; Fisher, 2012) ובחודש אוגוסט החזרנו ליוון את המטבעות האמיתיים שהיו בחזקתו (McKinley, 2014).

המקרה של שובאש קאפור מאיר עיניים באופן דומה. הגלריה שלו באפר איסט סייד במנהטן סיפקה במשך עשורים למוזיאונים ולאספנים עשירים ברחבי העולם פסלים יפים מן המאות ה-10-11, שמקורם במקדשים בהודו, פקיסטן ואפגניסטן, באמצעות רשת מתוחכמת שכללה את סינגפור, הונג קונג, ג'נבה, לונדון וניו יורק. מאז מאסרו בגרמניה בשנת 2011 חשפנו פסלים עתיקים בערך של

150 מיליון דולר שהרשויות בהודו הצהירו כי נשדדו ממקדשיהן (Mashberg, 2013). קאפור נמצא כעת בהודו וממתין למשפטו שם, לפני הסגרתו כדי לעמוד לדין כאן בניו יורק. אולם, בינתיים היה על מוזיאונים רבים לקבל החלטות כיצד לטפל ברכישותיהם מקאפור; בין אלה המוזיאון לאמנויות בבוסטון, מכון האמנות בשיקגו, מוזיאון המטרופוליטן, המוזיאון לאמנות בטולדו, המוזיאון המלכותי של אונטריו בטורונטו והמוזיאון לתרבויות אסיה בסינגפור (Halperin, 2012).

תהליך זה של קבלת החלטות נראה מסובך לרבים. למשל, בחודש ספטמבר 2014 ראש ממשלת אוסטרליה טוני אבוט החזיר להודו שני פסלים גנובים שקאפור מכר לגלריה הלאומית לאמנות של אוסטרליה (Hiscock, 2014). מצד שני, בשנת 2008 הייתה המדיניות של המטרופוליטן לדרוש תיעוד המכסה רק את העשור האחרון בהיסטוריה של החפץ בטרם רכישה, למרות שרוב המוסדות מחשיבים את שנת 1970, בה קבע אונסק"ו את התקנות להעברת עתיקות, כתאריך קובע להוכחה שעתיקה לא נשדדה (Pogrebin, 2006). האכיפה של תאריך קובע קשוח היא הכרחית לעצירת הסחר הלא-חוקי בעתיקות, משום שכל שנה שעוברת מאז 1970, נעשה פחות סביר שעתיקה שלא פורסמה קודם לכן יכולה להגיע לשוק ולהיות חוקית. כלומר, שהעתיקה הגיעה מחפירה רשמית ראויה או מאוסף שלוקט לפני אכיפת התיעוד הנדרש. במילים אחרות, ככל שעוברות השנים מאז 1970, נעשה ודאי יותר ויותר שפריטים שלא פורסמו קודם לכן הינם גנובים, ומדיניות המטרופוליטן בדבר תיעוד עשר השנים האחרונות נראית יותר ויותר לקוי.

וכמו כדי לנפנף במדיניות המתעלמת מן הבעיה אמר המנהל הוותיק של המוזיאון, שעתה פרש לגמלאות, לניו יורק טיימס בשנת 2006 שהקשר בו נמצא החפץ הוא למעשה חסר משמעות. לדעתו, חשיבותו של ההקשר איננה עולה על 2% ממה שאנו יכולים ללמוד מחפץ עתיק (Kennedy and Eakin, 2006b). עמדתו זו בלתי הגיונית, בדומה להשקפתם של כמה ארכיאולוגים מצדו השני של המתרס הרואים בהקשר חזות הכול. אכן, בהכירו בטעות שב'תקנת עשר השנים' תיקן לאחרונה המטרופוליטן את מדיניות הרכישה שלו. מכאן ואילך המטרופוליטן לא ירכוש, בדרך כלל, מוצגים ארכיאולוגיים, אלא אם הם נמצאים מחוץ לארצם כתגלית מודרנית שיתכן שנעשתה קודם לשנת 1970, או שיוצאו בצורה חוקית לאחר שנה זו. אף על פי כן, המטרופוליטן עדיין יוכל לבצע רכישות חריגות "של כמה חפצים שחסרים את התיעוד המלא של תולדות הבעלות עליהם" (שם).

אם כן, מהיבטים מסוימים התקדמנו רק מעט מאז המאה ה-19 הקולוניאלית, כאשר לורד אלגין יכול היה לשאת את פסלי הפרתנון (כעת במוזיאון הבריטי, ובדרך כלל ידועים בכינוי 'פסלי השיש של אלגין), והנרי לייארד היה יכול לשנע את תבליטי נינווה (כעת במטרופוליטן).

אולם, הרחק מן העולם הזה של קבלות פנים במוזיאונים ולימוזינות ממתניות, אירעה התפתחות מטרידה אפילו יותר. בחודש יוני 2005 עצר כוח של המארינס של ארה"ב בצפון-מערב עיראק חמישה מורדים שהוחזקו בבונקרים תת-קרקעיים מלאים בנשק אוטומטי, כמויות תחמושת גדולות, מדים שחורים, מסכות סקי ומשקפות לראיית לילה. לצד כלים אלה, נמצאו 30 קנקנים, חותמות גליל ופסלים שנגנבו מהמוזיאון העיראקי. מאז חזר התסריט הזה שוב ושוב. אין צורך במומחה ללוחמה בטרור כדי לזהות בכך שינוי מטריד. בשנת 2003 נסיונות לאתר עתיקות גנובות העלו, בדרך כלל, כלי נשק וקשרים לקבוצות אלימות. אולם, לאחר שנת 2005 הדברים התהפכו: ככל שחיפושיהם של

כוחות הביטחון נועדו לגילוי נשק וטרוריסטים, הם מצאו עתיקות. לאחרונה, לפי מקורות מודיעין רבים, דעאש החל לצטט את הקוראן כי חמישית משלל המלחמה שייך לאללה, והוא דורש מהתושבים המקומיים להפריש להם מעל חמישית מן הרווח שלהם משוד עתיקות בעיראק ובסוריה.

זוהי גרסה מודרנית של משולש הסחר "סוכר-רום-עבדים" שבו נקנה סוכר באיים הקריביים, נמכר באנגליה והפך לרום, אשר בתורו יוצא לאפריקה לקניית עבדים), שנוהל על ידי קברניטים ובעלי ספינות מניו אנגלנד ששרו מזמורים דתיים חסודים בעודם מתעשרים מהסבל האנושי. כך גם קבוצות באקדמיה, סוחרים ואספנים עוצמים עיניהם לצד האפל של הסחר, אשר תומך בטרוריסטים הרוצחים בני אדם חפים מפשע במזרח התיכון.

הניצול של שוד העתיקות אינו מפתיע. כפי שהעירה הוועדה לבדיקת ההתקפה על מגדלי התאומים (ועדת ה-11.9), אכיפת חוק בינלאומית תקפה בעוצמה אמצעים מסורתיים של מימון הטרור על ידי הקפאת נכסים, וניטרול תרומות שבעבר שימשו את הג'יהאדיסטים (Bogdanos, 2005c). אולם, הטרוריסטים הופכים לחסרי ערך אם אינם מסתגלים למצב משתנה. בסוף שנת 2005 דיווח העיתון הגרמני דר שפיגל שהיוזם של מתקפת ה-11.9 מוחמד עטא, פנה לפרופסור באוניברסיטת גטינגן בניסיון למכור לו עתיקות מאפגניסטן, כדי לגייס כסף לרכישת מטוס (דר שפיגל 2005). אף שדבר לא עלה מהחקירה הזו, הזמנים משתנים בכל זאת. כמו הטאליבן באפגניסטן, אשר למד לממן את פעילותו באמצעות סחר באופיום, הטרוריסטים מעיראק וסוריה גילו מקור חדש להכנסות - עתיקות.

אין ברשותנו מספרים מלאים אבל הסחר באמנות לצורך רכישת נשק הוא תופעה חדשה וחשאית למדי, ומקצת החקירות נותרות סודיות בשל זיקתן לטרור.⁴ אולם, סחר לא-חוקי זה הפך במהרה למקור גדל של הכנסות לארגונים אלימים בעיראק, הכנסות המדורגות רק מעט תחת ההכנסות מחטיפות עבור כופר וסחיטה של תושבים מקומיים וסוחרים.⁵ חותמות גליל הן בין הפריטים היקרים ביותר. אלה הן פיסות אבן בגודל של חתיכת גיר שמסותתות בצורה מורכבת ויכולות להימכר תמורת 250000 דולר, וכך לאפשר לכל אחד להבריח מיליוני דולרים בכיסו. בהינתן אספקה בלתי מוגבלת כמעט של עתיקות.⁶ כתוצאה מכך לילות המדבר מלאים בנהמת הבולדוזרים החופרים בתלי העפר העתיקים שהיו פעם ערים חיות.

4 על פי דו"ח מפורט שהכין הצוות שלי בסוף שנת 2005 קבוצות מורדים וטרוריסטים התחילו להשתמש בעתיקות למימון פעילותן. הדו"ח נתון עדיין תחת מעטה סודיות ואין לי הסמכות להסירה, אך אנו רשאים לחלוק חלקים ממנו עם כמה ארגוני אכיפת החוק בעולם.

5 בקיץ 2004, כתוצאה מעלייה דרמטית של חטיפות בעיראק, התבקש הצוות שלי לסייע למשרד החוץ של ארה"ב בהקמת קבוצת עבודה להענייני בני ערובה, כדי לעקוב אחר חטיפות של זרים בעיראק. קבוצת עבודה זו התחילה לאסוף נתונים גם על חטיפות וסחיתות של עיראקים, והנתונים במחיר אנושי ובדולרים היו מטלטלים. שוב, בהתחשב בחובת שמירת הסודיות אני יכול לומר כי במשך שהותנו בעירק היו פעילויות אלה המקור העיקרי להכנסות של קבוצות מורדים וטרוריסטים.

6 זה אולי מובן מאליו, אך בארץ שחוותה כיבוש במשך כמעט 10000 שנים, בכל אזור בעיראק טמון אוצר היסטורי פוטנציאלי. מדובר לא רק למעלה מ-12000 אתרים ארכיאולוגיים רשומים, אלא גם בכאלה המתגלים באופן יומיומי בעבודות פיתוח. למשל, הפסל מבסטיקי שנוצק מנחושת טהורה (אחת הדוגמאות הידועות הקדומות ביותר ליציקה בטכניקת השעווה הנעלמת) ומתוארך לתקופה האכדית, 2250 לפסה"נ לערך, התגלה בעת סלילת כביש בשנות השישים ליד העיר בסטיקי שבצפון עיראק.

■ להגן על אתרים ארכיאולוגיים

על פי ניסיוני הן בלוחמה נגד טרור והן באכיפת חוק, וכתוצאה משנים בהן ביליתי ברחבי העולם במעקב אחרי עתיקות גנובות, אני טוען שהכלל הראשון לטיפול באסון הזה, חייב להיות הגנה על המקור. כערש הציביליזציה יש בעיראק עצמה יותר מ-12000 אתרים המוגנים בצורה רשלנית (Bogdanos, 2005c). מקצתם, כגון בבל ונמרוד, מצריכים כמה מאות שומרים וצוות תומך כדי להגן עליהם במשך כל שעות היממה. החישוב מייאש: ברחבי המדינה נדרשים כ-50000 שומרים, לצד כלי רכב, מכשירי קשר וצרכים לוגיסטיים, ומספר דומה של שומרים נדרש בסוריה. עם זאת יש פתרון מידי.

במקומות אחרים פעלו האו"ם ונאט"ו כדי לטפל במצבי אסון. למשל, בבוסניה, קפריסין ואפגניסטן העמידו מדינות שונות צוותים למשימות מיוחדות תחת חסות האו"ם או נאט"ו, אך לא כך בעיראק או בסוריה. הסיבות לכך נתונות לדיונים רבים, ואיני נדרש להן כאן. אם לצטט את הגדרתו של וולטר שכולם אשמים בטוב שלא נעשה,⁷ הרי שאני מתמקד במקום זאת במה שאנו יכולים לעשות כעת.

ובכן, מי עשוי לפעול? בעבר רוב החפירות הארכיאולוגיות במזרח התיכון נהנו מחסות זרה: הגרמנים בבבל ובאורוק, הבריטים באור ובנמרוד, הצרפתים בכיש ובלאגש, האיטלקים בחתרה ובנמרוד והאמריקאים בניפור ובאור (Bogdanos, 2007). על ידי מינוף ההיסטוריה הזו, אני מציע שמדינות אלה ואחרות יעמידו כוחות כדי להגן על אתרים ארכיאולוגיים, עד שהמדינה המארחת תגייס כוח ביטחון מקצועי ייעודי מצויד ומאומן לאתרים אלה. במסגרת הצעה זו, ברשות המדינה המארחת ובאישור האו"ם או נאט"ו, כל מדינה 'תאמץ' אתר. כל מדינה תורמת תשלח צוות להערכת אתרים נבחרים, כדי להגדיר את המספרים המדויקים וסוג הצוותים והציוד הנדרשים. לאחר מכן תכין כל מדינה הסכמים הדדיים שיגדירו את סטטוס הכוחות, את הכללים להתקשרות, את המימון וההארכה וכו'.

בהמשך, כל מדינה תפרוש את כוחות הביטחון שלה (צבא, משטרה, חברות שמירה פרטיות, או שילוב של כל אלה) במשך כל שעות היממה סביב האתרים שהוסכם עליהם. עם הגעתן, תוקצה לנציגות של כל מדינה קבוצת מגויסים שאותה היא תאמן באתר נבחר. לאחר שכוחות הביטחון הללו יהיו מאומנים דיים (דבר שאורך בדרך כלל חודשים מספר), המדינה התורמת תציב את כוחותיה מחדש באתרים אחרים. בתוך חצי שנה כל אתר ארכיאולוגי חשוב יהיה מוגן מפני שודדים. המורשת התרבותית של מסופוטמיה תהיה מוגנת והטרוריסטים יצטרכו למצוא מקור הכנסה אחר.

לרוע המזל לא נאט"ו ולא האו"ם הראו ענין כלשהו בהגנת האתרים. נאט"ו פתחה מרכז אימון בעיראק בשנת 2004, אך אימנה רק 5000 אנשי צבא ו-10000 אנשי משטרה. אף לא אחד מהם הוצב באתר ארכיאולוגי, בטרם נסגר המרכז בשנת 2011 (NATO, 2014). האו"ם מעולם לא אימן שומרים עבור האתרים. אפילו אונסק"ו, הזרוע התרבותית של האו"ם כשל ולא פעל, כשהוא מצדיק זאת בהצהרה שאין לו מנדט לכך מחבריו, שרבים מהם טענו כי רמת האלימות איננה מאפשרת את פרישת כוחותיהם. אופיו החוזר ונשנה של טיעון זה מודגש על ידי העובדה שהכישלון בשמירת אתרים אלה

7 *The Age of Louis XIV*, ch. V: "France up to the Death of Cardinal Mazarin in 1661" (1752)

מממן בחלקו את הארגונים היוצרים סביבה עוינת. כפי שאמר הרודוטוס: "אם תיקח בחשבון כל דבר שעלול להשתבש, לעולם לא תפעל."⁸ מובן שקיים גם סיכון; אני מכיר זאת מניסיוני האישי. אולם, הסיכונים של הימנעות מפעולה גרועים הרבה יותר: כסף נוסף לטרוריסטים ואובדן של עדויות נדירות להיסטוריה האנושית. הגיעה העת שהאו"ם ישכנע את חבריו לתמוך בתכנית כזו, ויחד עם אונסק"ו ימלא את החלל שהמנהיגות הבינלאומית הותירה, להוביל ולהיות רלבנטי שוב.

פוליטיקה היא סיכון דומה. רוב הפקידים הנבחרים רואים במעורבות בעיראק מתכון להתאבדות פוליטית. אולם, תרומה בינלאומית מתואמת של כוח אדם, לא תהיה הצהרת מלחמה. יהיה זה מאמץ הומניטרי להגן על מורשת תרבותית משותפת שמעבר לאלימות הנוכחית. למנהיגות אמתית לא צריך להיות כל קושי לשכנע את בוחריה להבחין בין פוליטיקה לבין תרבות. זוהי, כמובן, ההגדרה הנכונה ביותר של מנהיגות: לחנך, לידע ולעורר לפעולה את אלה שאם לא כן לא יעשו דבר.

■ הצעד הבא: תכנית חמש הנקודות לפעולה

עבודות האמנות הנדירות שנחשפו בין הפרת לחידקל קדומות לקרע בין השיעים לסונים. הן גם עתיקות יותר משלוש המסורות המתחרות במזרח התיכון שהביאו לשפיכות דמים רבה: אסלאם, נצרות ויהדות. המורשת התרבותית הזו, שראשיתה בשחר ההיסטוריה, מזכירה לנו את האנושיות המשותפת, השאיפה המשותפת לחיים משמעותיים על כדור הארץ. ראיתי כיצד פיסות הבהט ואבן הגיר הללו שעליהן כתב מגוון מפעילות את קסמן באמצעות שפה מיידית, אוניברסלית, אינטואיטיבית ונשגבה. בעוד שהגנה על האתרים הארכיאולוגיים היא התחלה חיונית, יש לעשות עוד הרבה יותר מכך. כדי לעצור את השוד הנרחב ואת השוק השחור שמזרים כסף לידי הטרוריסטים, עלינו לאמץ אסטרטגיה עולמית כוללת ולהשתמש בכל רכיבי העוצמה הבינלאומיים. למען מטרה זו אני מציע תכנית פעולה בת חמש נקודות למלחמה בסחר העולמי בעתיקות.

1. יזום מסע של יחסי ציבור בציבור הרחב

אבן הפינה לכל גישה כוללת חייבת להביא בחשבון שהתקדמות אמתית, ניתנת לכימות ומתמשכת בעצירת הסחר הלא-חוקי, תלויה בהגברת המודעות הציבורית באשר לחשיבות הנכסים התרבותיים והיקפו הנרחב של המשבר הנוכחי. ראשית, אפוא, עלינו להפיץ מסר שהולם את הציבור הרחב ולא רק את האקדמיה. עלינו ליצור אווירה של גינוי עולמי, יותר מאשר סובלנות מתוחכמת, לצורך מעקב אחר עתיקות בלתי מתועדות.

אך על קריאה זו להימנע מקריאות השבר שכל כך אהובות על התקשורת, ולנווט אותה נקיה מהרטוריקה ההרסנית של הפוליטיקה. הקריאה צריכה גם לוודא שהדיון בסחר בלתי חוקי יופרד מנושאים רחבים יותר כגון החזרת חפצים שנרכשו לפני 1970, או האם צריך להיות בכלל סחר בעתיקות. פסלי הפרתנון נמצאים במוזיאון הבריטי והחזרתם היא עניין לדיפלומטיה או לדעת הקהל, ולא נושא לדיון בבית משפט פלילי. בדומה לכך, קיים גם סחר חוקי, גלוי בעתיקות הנתון לפיקוח.

יהיה זה פשוט בלתי מוכח (וגם לא הוגן) לטעון שהסחר החוקי מעודד בצורה כלשהי סחר בלתי חוקי. רוב הסוחרים והמוזיאונים מקפידים להימנע מסחר בעתיקות ממקור מעורפל. השבת רכישות שנעשו לפני 1970 למולדתן והשאלה אם כל הסחר בעתיקות צריך להיפסק, הם נושאים לגיטימיים, אך אינם מענייני. כל פעם שהדיון אודות הפסקת הסחר הלא-חוקי בעתיקות פונה לכיוונים אלה, אנו מפסיקים להיות ממוקדים, מאבדים את תשומת הלב של הציבור הרחב והדבר הופך את תפקידי להשבת עתיקות גנובות לקשה יותר.

2. הקצאת מימון להקמת או לשדרוג כוחות משימה לעתיקות.

למרות שכמה מדינות בהן ארה"ב, אנגליה, איטליה ויפן, הקצו מיליוני דולרים לשדרוג מוזיאון עיראק, שיפור יכולת השימור שלו וקידום ההכשרה של הצוות הארכיאולוגי של מועצת העתיקות והמורשת של עיראק, לא נמצאה ממשלה, ארגון בינלאומי או קרן פרטית בעולם שהקצו מימון נוסף למטרות מחקר. אף לא אחד. מובילי תרבות וארגונים לא מעטים מפגינים חוסר רצון להיראות כמשתפי פעולה עם כוחות משטרה וצבא. הם מתעלמים מן העובדה שלא ניתן לשמר חפצים גנובים בטרם הם הוחזרו. יש לומר בצורה ברורה יותר כי תקציב לשימור הוא חסר ערך ללא תקצוב לאיתור החפצים שאותם יש לשמר.

מגדל שן זה של סדר קדימויות מעוות משפיע על מאמצי החקירה ברחבי העולם. בשנת 2014 קיים האינטרפול את המפגש ה-11 של קבוצת המומחים לעניין נכסים תרבותיים גנובים (שהוקמה כתוצאה משוד המוזיאון העיראקי בשנת 2003). הדו"ח הסופי בשנת 2014 היה מסמך בן שני עמודים (Interpol, 2014). ב-FBI האמריקאי ישנו צוות לאומי לפרישה מהירה בגין פשעים נגד אמנות שמונה בסך הכול 14 איש, שאמור לפעול בכל המדינה. בראשו עמד סוכן מיוחד רוברט ויטמן, שמאז שפרש לגמלאות בשנת 2008 לא מונה לו מחליף (FBI, 2014). בלא קשר למסירותם וכישרונם של אנשים אלה, אף סוכנות לאכיפת חוק יכולה לפעול בצורה יעילה במצב עגום כזה.

על כן, כמרכיב שני, כל המדינות, אך במיוחד אלה שמהוות מקור, שטח מעבר ויעד לעתיקות, חייבות להקים כוחות משימה חזקים, שמתמחים באמנות ובעתיקות שיקדישו תשומת לב מיוחדת למעברי גבול ולנמלים. במקומות בהם קיימים כוחות משימה כאלה, יש להגדילם ולהרחיבם, כשקרנות תרבות מקצות צוותי אמנות מאומנות מצוידות בכלי רכב, מחשבים וציוד תקשורת.

3. יצירת תגובה מתואמת של אכיפת חוק בינלאומית

בין הסודות המלוכלכים של שוק העתיקות הגנובות הוא שגבולות "פתוחים", רווחיים ככל שיהיו, הם חדירים. מדינות רבות, במיוחד אלה שלהן אזורי סחר חופשי, נהנות ממיסוי גבוה על משלוחים, למרות מחאות הציבור, ואינן להוטות להגדיל את היקף הפיקוח שעשוי להקטין הכנסות אלו. גם אם הן נכונות לכך, גודל הסחר שעובר דרך נמלים בינלאומיים אינו מאפשר פיקוח מלא. גם האמצעים הטכנולוגיים המתקדמים שהוכנסו לשימוש לאחר 11.9 אינם פותרים את הבעיה. מכשירים שמגלים כלי נשק וחומרי נפץ אינם מגלים בהט, לפיס-לזולי וקרנליאן. קושי נוסף הוא שרוב מבריחי הקצה הם

פשוט מתוחכמים מדי, ושיטות הרכישה הבעייתיות של אחדים מהסוחרים, האספנים והמוזיאונים, מוגנות יותר מדי מכדי להביס אותן רק על ידי פיקוח משופר בגבולות והעלאה של מודעות הציבור. תנאי מקדמי לאיסור יעיל הוא, אפוא, מאמץ מאורגן, שיטתי ושיתוף פעולה של אכיפת חוק אחידה על ידי כל הקהילה הבינלאומית. אנו זקוקים לחקירות מתואמות מידיות של מבריחים, סוחרים וקונים במדינות שונות. לא פחות חשוב מכך, על התביעה ועונש המאסר להיות איזמים אמיתיים. כך, כמרכיב שלישי האו"ם באמצעות אונסק"ו חייבים להקים ועדה קבועה להמשך החקירה בעניין מוזיאון עיראק ולהרחיבה כך שתכלול מדינות נוספות שנשדדו, ככל שהדבר יתרחש. האינטרפול חייב גם הוא להיות יותר פעיל, ולאפשר לכל אחת מ-190 חברותיו לקבל באופן מיידי, לצד רשת תקשורת מוגנת (שכבר קיימת), תצלום דיגיטלי ופרטים (מי, מה, מתי, והיכן) על כל העתיקות שאותרו באמצעות גורמי אכיפת החוק או כוחות הצבא בכל מקום בעולם. זאת, בנוסף לאותם פריטים שנתפסו ואלה שנבדקו אך לא נתפסו, משום שלא היו די הוכחות לעבירה פלילית בזמן שהם נבדקו שתצדיק את תפיסתם. יזמת הפשע העולמית, כלומר הברחת עתיקות, חייבת להיות מובסת בכל העולם באמצעות שתוף פעולה בינלאומי (על ידי אונסק"ו) והפצת מידע בזמן אמת (על ידי האינטרפול). כך תצמח יכולת לבצע פיקוח על שילוח מטענים לא-חוקיים ליעדיהם (טקטיקה רבת שנים נגד מבריחי סמים) שתאפשר לרשויות החוק לתבוע ולהרשיע כל שותף אשם לאורך המסע. הדבר גם ישמש כאזהרה לאספנים ואוצרים, שלעולם לא יכלו להיות בטוחים שהמטען הבא לא יהיה נתון לפיקוח על ידי גורמי אכיפת החוק.

4. הכנת קוד התנהלות לסחר בעתיקות

מוזיאונים, ארכיאולוגים וסוחרים חייבים לחבר קוד התנהלות אחיד ונוקשה יותר. בדומה לכללי האתיקה של עורכי דין ורופאים, קוד התנהלות זה יבהיר מהם התיעוד והזהירות הנדרשים כדי להחליף בעלות בצורה חוקית על חפץ עתיק. זאת, למרות שיש רבים הטוענים שהאינטרסים של סוחרים, אספנים, מוזיאונים וארכיאולוגים שונים אלה מאלה בצורה כל כך דרמטית, כך שלא ניתן להשיג קוד התנהלות אחד שיהיה מקובל על כולם. לדעתי, ההבדלים בעולם האמנות אינם גדולים יותר מאלה הקיימים בין תובעים וסנגורים במשפט הפלילי. אף על פי כן איגוד עורכי הדין האמריקאי אימץ קוד אחד הנאכף על ידו בפועל אשר מתאים לכל עורך דין החבר בארגון (ABA, 1983).

5. הגברת שיתוף הפעולה בין קהילת האמנות לבין אכיפת החוק

לבסוף, קהילת האמנות חייבת לנתץ את המחסומים, לסייע לחוקרים ולשמש עיניים ואוזניים לגורמי אכיפת החוק. אנו זקוקים לחוקרים וסוחרים בקיאים שישרתו כמומחים הנכונים לכל קריאה לזיהוי האותנטיות של מטענים שנתפסו, ולהעמיד לרשות העניין עדות מכרעת של מומחה בבית המשפט. הם גם חייבים לדרוש כי בגורמי האכיפה ישרתו אנשי צוות ראויים (תלוי במדינה ובעניין), שיוכלו להעמיד לרשותם פרטים ותקצירי עובדות אותם יוכלו להציג בכל ועידה שמטרתה לדון בנושא האמנות והברחת העתיקות. הקול הקורא לעובדות עדכניות שמתגלות בחקירות צריך להפוך לתקן

כמו 'הקול קורא להרצאות' בכנסים מקצועיים.

אולם, חינוך וחילופי מידע צריכים לפעול בשני הכיוונים. בשנת 2004 פיתח המלומד בריאן רוז, הנשיא לשעבר של המכון לארכיאולוגיה של אמריקה, תכנית לימודים למודעות תרבותית וניהל אותה בחצי תריסר מקומות ברחבי ארה"ב, עבור אנשי צבא שאמורים היו להיות מוצבים בעיראק או אפגניסטן. גם לורי ראש, ארכיאולוגית מחוננת בתכנית ניהול המורשת שבמשרד ההגנה של ארה"ב, עשתה צעדים משמעותיים בהכשרת אנשי צבא, לרבות יצירת קלפי משחק נפלאים בארכיאולוגיה (Kaylan, 2007), הקמת אתרי אינטרנט עבור עיראק ואפגניסטן והפצת כרטיסיות על 'המותר והאסור' לאנשי צבא בכל הקשור לאתרים ארכיאולוגיים. תכנית מוגבלת דומה הוצעה ל-FBI ולמחלקה לביטחון המולדת בתוך ארה"ב, ולסוכנויות דומות לאכיפת חוק ברחבי העולם. הדבר צריך להתרחב ולהתמסד.

■ מסקנות

הסטת משאבים לצורך הצלת חפצי תרבות בזמן מלחמה או מהומות אזרחיות נראית אולי חסרת חשיבות בהשוואה למחיר האנושי של מאבקים מזוינים. אולם, אחדים ממיטב חיילינו נוכחו בחשיבות העניין. מעט לפני רגע הצליחה בלמאנש במלחמת העולם השנייה, שהייתה העקובה מדם זה מאות שנים, אמר גנרל דוויט אייזנהאור: "באופן בלתי נמנע, בדרך התקדמותנו נמצא מונומנטים היסטוריים ומרכזי תרבות שמסמלים לעולם את כל מה שאנו נלחמים כדי לשמר. זוהי אחריותו של כל מפקד להגן ולכבד סמלים אלה בכל זמן שאפשר."⁹

מסחר בעתיקות לעולם לא יזכה באותה תשומת לב או משאבים כמו הטרור, סמים, סחר באנשים או פשעי רחוב אלימים. אולם, הוא ראוי להיות באותה רשימה. עתה, כשהוא מממן טרור, הוא צריך להיות בעדיפות עליונה. ממסדרונות הממשלה, ממפקדות צבא, מחדרי החדשות ועד למועדוני הסגל האקדמי, חדרי המועצות במוזיאונים והגלריות בשדרות מדיסון בניו יורק - חייבים להתמודד עם האסון התרבותי הזה ולדון בו. אנו חייבים לחשוף את אלה הקשורים בסחר לא-חוקי בשל היותם פושעים.

בהיותי בפעם הראשונה בעיראק הייתה משימתנו לאתר כלי נשק לא-חוקיים ורשתות טרור. החלטתי להרחיב את משימתנו כך שתכלול חקירה של שוד המוזיאון העיראקי ומעקב אחר החפצים הגנובים, נתפסה על ידי כמה אנשים כמטרד. אני מצטער שלא התמדתי במטרד זה.

9 מזכר של גנרל דוויט אייזנהאור למפקדי בעלות הברית ערב הצליחה בנורמנדי מיום 26.5.1944.

■ ביבליוגרפיה

- Cruikshank, Dan and David Vincent. (2003). *People, Places, and Treasures under Fire in Afghanistan, Iraq and Israel*. London: BBC Books.
- David, Ariel. (2008, November 19). Cleveland Museum of Art to Return Art to Italy. *Associated Press*.
- FBI. (2014). FBI – Art Crime Team. Retrieved from: http://www.fbi.gov/about-us/investigate/vc_majorthefts/arttheft/art-crime-team.
- Fisher, Janon. (2012, July 4). "What's Up Doc?" *New York Daily News*.
- Felch, Jason and Ralph Frammolino. (2007, August 2). The Return of Antiquities a Blow to Getty: Forty Disputed Artworks that are Hallmarks of the Museum's Collection Will be Returned to Italy in End to a Long Legal Fight. *Los Angeles Times*.
- Gottlieb, Martin and Barry Meier. (2003, August 2). Ancient Art at the Met Raises Old Ethical Questions. *The New York Times*.
- Halperin, Julia. (2012, August 6). Major Museums Reel as the Extent of Shubash Kapoor's Alleged Smuggling Ring Is Uncovered. *Blouin ArtInfo*.
- Hiscock, Geoff. (2014, September 8). Australia returns lost ancient art to India. *CNN World*.
- Interpol. (2014). Conferences and Meetings. Retrieved from: <http://www.interpol.int/Crime-areas/Works-of-art/Conferences-and-meetings>
- ABA. (1983). 'Model Rules of Professional Conduct,' American Bar Association. Chicago, IL: National Center for Professional Responsibility.
- Agence France-Presse (2008) 'Iraqi Antiquities Seized in Lebanon: Customs,' *Middle East Times*, October 26.
- Associated Press (2008) 'Syria Gives Iraq Back Treasure Seized at Border: 701 Artifacts Returned, But up to 7,000 Still Missing after Saddam Ouster,' April 27.
- Basmachi, F. (1975-1976). *Treasures of the Iraq Museum*. Baghdad: Al-Jamahiriyah Press.
- Bogdanos, Matthew. (2005a). *Thieves of Baghdad: One Marine's Passion to recover the World's Greatest Stolen Treasures*. New York: Bloomsbury.
- Bogdanos, Matthew. (2005b). The Casualties of War: The Truth about the Iraq Museum. *American Journal of Archeology* 109(3): 477-526.
- Bogdanos, Matthew (op-ed.). (2005c, December 10). The Terrorist in the Art Gallery. *The New York Times*.
- Bogdanos, Matthew (op-ed.). (2007, March 6). Fighting for Iraq's Culture. *The New York Times*.
- Chippindale, Christopher and David W.J. Gill. (2000). Material Consequences of Contemporary Classical Collecting. *American Journal of Archaeology* 104(3): 463-511.

- NATO. (2014). NATO's Assistance to Iraq. North Atlantic Treaty Organization. Retrieved from: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_51978.htm.
- Pogrebin, Robin. (2006, April 1). US\$200 Million Gift Prompts a Debate Over Antiquities. *The New York Times*.
- Povoledo, Elisabetta. (2006, November 29). Top Collector is Asked to Relinquish Artifacts. *The New York Times*.
- Povoledo, Elisabetta. (2010, October 13). Rome Trial of Ex-Getty Curator Ends. *The New York Times*.
- Reuters North American News Service (2008) 'Italy Returns Antiquities Looted from Iraq,' July 24.
- Reynolds, Christopher. (2005, October 31). The Puzzle of Marion True. *Los Angeles Times*.
- Spiegel, der. (2005, July 18). Art for Financing Terrorism? *Der Spiegel* (F.R.G.).
- Taylor, Kate. (2007, May 1). Shelby White in Center Court at the Met. *New York Sun*.
- UNESCO. (1970). Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property. 823 U.N.T.S. 231.
- Watson, Peter and Todeschini, Cecilia. (2006). *The Medici Conspiracy: The Illicit Journey of Looted Antiquities, from Italy's Tomb Raiders to the World's Greatest Museums*. New York: BBS Public Affairs.
- Italiano, Laura. (2012, July 3). World-Renowned Surgeon Pleads Guilty To Attempting To Sell Fake Coins. *New York Post*.
- Kaylan, Melik. (2007, October 7). U.S. to Troops: Play Cards Protect a Culture. *Wall Street Journal*.
- Kennedy, Randy and Hugh Eakin. (2006a, February 3). The Met, Ending 30-Year Stance Is Set to Yield Prized Vase to Italy. *The New York Times*.
- Kennedy, Randy and Hugh Eakin. (2006b, February 28). Met Chief, Unbowed, Defends Museum's Role. *The New York Times*.
- Mashberg, Tom. (2013, October 11). New Arrest in Inquiry on Art Looting. *The New York Times*.
- McClenaghan, Gregor (2008) 'Iraqi Antiquities Seized in Dubai,' *The National*, November 26.
- Met. (2014). Collections Management Policy. Retrieved from: <http://www.metmuseum.org/about-the-museum/collections-management-policy#acquisitions>.
- Mckinley Jr., James C. (2014, August 4). Ancient Coins Returned to Greece, Ending U.S. Ordeal. *The New York Times*.
- Mcelroy, Steven. (2008, June 23). Looted Antiquities Returned to Iraq. *The New York Times*.

מקורות האיורים

איור 1. Helene C. Stikkel

איור 2. NY, Scala/Art Resource

איור 3. Matthew Bogdanos

איור 4. Roberto Pineiro

איור 5. D.G. Youkhana

איור 6. Bill Lyons, www.billlyons.com

איור 7. Matthew Bogdanos